

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף מט

(בעמ' הקודם)

קושיא: ומאי שנא ממחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה משני צדדין טרפה, ולא אמרינן ליחזי אי קופא לבר אי קופא לגיו: ומדוע זה שונה ממחט שנמצאה בעובי בית הכוסות (- בסוף הכרס יש מקום העשוי כמו כובע ושפת דופנו כפולה, שתי דפנות אדוקות זו בזו ושומן מחברן), שהדין הוא שאם היא ניקבה את הדופן הפנימית ולא נקבה את הדופן השניה הרי היא כשרה, לפי שחברתה מגינה עליה, ואם היא ניקבה את שני הדפנות טריפה, ואנו לא אומרים שנראה האם ראשה כלפי חוץ (- לחלל הבהמה) או כלפי פנים (- לתוך בית הכוסות), שאם ראשה כלפי חוץ בוודאי שהיא ניקבה את הוושט או את הכרס או את המעינים ובאה לחלל הגוף ומשם חזרה ונכנסה לעובי בית הכוסות ועברה כבר את דפנו האחת, והיא טריפה, ומכך שלא אומרים זאת, משמע שבכל מקרה שאפשר לומר שהיא נכנסה דרך הסמפון כגון כאן שאפשר לומר שהיא נכנסה דרך הוושט והגיעה עד לכאן, ועכשיו היא מתחילה לנקב ואפילו אם ראשה כלפי חוץ, לא מטריפים אותה.

תירוץ: אמרי: לגבי מחט שנמצאה בבית הכוסות אפשר לומר שכיון שיש שם אוכלין ומשקין, האוכלין ומשקין דחקו אותה, ומחמת הדחק נכנס ראשה בבשר, ולכן אפילו אם ראשה כלפי חוץ הואיל ואנו לא רואים נקב יוצא לחוץ הרי היא כשרה.

הוא מחטא: מעשה במחט שנמצאה בסמפון הגדול של הכבד, הונא מר בריה דרב אידי הטרף, לפי שהוא סבר שהיא נכנסה דרך הוושט וניקבה את הכרס או הוושט או מעיים ויצאה, ורב אדא בר מניומי הכשיר, לפי שהוא סבר שכיון שהיא נמצאה בסמפון הגדול אנו אומרים שהיא נכנסה דרך הקנה (שאם לא, מי כיוון אותה להיכנס לסמפון הזה?!), ומהקנה היא נכנסה לקנה הכבד שהם סמוכים זה לזה, ומשם נכנסה לכבד עצמו. הלכו ושאלו את רבינא, אמר להם לכו וקחו את

הגלימה של זה שהטריף לכם (= שהפסיד לכם את דמי הבשר, שהם עשו כדברי הונא מר בריה דרב אידי שהטריף, ונתנו את בשרה לכלבים), לפי שהיא כשרה.

היא קשיתא דאישתכח במרה: מעשה שנמצא גרעין של תמרה בכיס המרה.

אמר רב אשי: כשלמדנו אצל רב כהנא, אמר שבמקרה כזה בוודאי שהגרעין נכנס לכבד דרך הסמפון, ומהכבד נכנס לכיס המרה (אי אפשר לומר שהוא נכנס דרך הוושט וניקב את אחד מאברי העיכול ויצא והגיע לכיס המרה וניקבו ונכנס לשם, שהרי הגרעין אינו יכול לעשות נקב, ולא יתכן שהוא ינקוב ויצא וינקוב ויכנס). ואפילו שאם רוצים להוציאו אי אפשר להוציאו דרך הסמפון לפי שהסמפון צר (וא"כ לכאורה יש כאן הוכחה שהוא לא נכנס דרך פיו אלא דרך נקב), הסיבה היא שמחמת הניענוע שהתנענעה הבהמה בהליכתה במשך ימים רבים נכנס הגרעין מעט מעט במקום דחוק עד שרינו יכול לצאת כעת.

ה"מ דדיקלא, אבל דזיתא מיבזע בזע: וכל זה דווקא בגרעין של דקל (= תמרה), אבל גרעין של זית יכול לעשות נקב כמו מחט, ויש לחשוש שמא ניקב את הוושט והמרה ונכנס, ולכן לסובר שמחט שנמצאת בריאה טריפה, כמו כן אם נמצא גרעין של זית במרה טריפה.

*

א"ר יוחנן, למה נקרא שמה 'ריאה' שמאירה את העיניים. איבעיא להו, לאכילה או ע"י סמנין? האם היא מאירה את העיניים כשאוכלים אותה כמו שהיא, או כשמערבים סממנים המאירים את העיניים יחד עם הריאה היא מסייעת להאיר את העיניים ביחד איתם?

ת"ש דאמר רב הונא בר יהודה: כשאווז נמכר בדינר, הריאה שלו נמכרת בארבעה דינרים.

ואי ס"ד לאכילה, לינקט בזוזא וליכול, אלא ע"י סמנין: ואם היא מאירה את העיניים כשאוכלים אותה כמו שהיא, מדוע הריאה של האווז נמכרת בארבעה, והרי הוא יכול לקנות אווז שלם כולל הריאה בדינר אחד בלבד, אלא בהכרח שהכוונה שריאת האווז כשהיא מעורבת עם סממנים נמכרת בארבעה, ומכאן ראייה שהיא מאירה את העיניים כשהיא מעורבת עם סממנים (ולכן מחירה גבוה).

*

אינקבה ריאה: אם ניקבה הריאה במקום שממשמשת יד הטבח, האם אנו תולים את הנקב במישמוש הטבח ומכשירים אותה, או לא?
רב אחא בר נתן אמר תלינן, מר זוטרא בריה דרב מרי אמר לא תלינן, והלכתא תלינן.

אמר רב שמואל בריה דרבי אבהו: אבא היה מראשי הדרשנים המשמיעים לציבור את דבריו של רפרם, ואמר בשמו של רפרם שתולים במשמוש הטבח.

אמרוה קמיה-להא להא קמיה דמר זוטרא בריה דרב מרי: אמרו זאת לפני מר זוטרא בריה דרב מרי (הסובר שלא תולים) ולא קיבל את הדברים.

אמר רב מרשיא: מסתבר כדעתו של אבי אבא (= רב אחא הסובר שתולים), שהרי אנו תולים בזאב, שאם בא זאב ונטל בני מעיים והחזירן כשהן נקובים אנו תולים שהזאב ניקבם, ואנו לא חוששים שמא כבר היו נקבים בבני מעיים לפני השחיטה, והזאב ניקב במקום הנקבים. וא"כ כמו כן גם כאן, כשמישמש הטבח בריאה ויש לתלות את הנקב במישמוש הטבח, אנו לא חוששים שמא היה נקב בריאה לפני השחיטה.

מורנא: תולעת שיצאה מהריאה וניקבה אותה, ואנו לא יודעים האם ניקב אותה לפני השחיטה וא"כ היא טריפה, או לאחר השחיטה והיא כשרה. נחלקו בזה רב יוסף בר דוסאי ורבנן -

חד אמר, קודם שחיטה פריש: אנו אומרים שהתולעת פרשה מהריאה וניקבה אותה לפני השחיטה, והיא טריפה.

וחד אמר, לאחר שחיטה פריש: אנו תולים שהיא פרשה מהריאה וניקבה אותה לאחר שחיטה, וכשרה. **והלכתא לאחר שחיטה פריש.**

*

למדנו במשנה - רבי שמעון אומר עד שתינקב לבית הסימפונות:

אמר רבה בר תחליפא אמר רבי ירמיה בר אבא: כוונת רבי שמעון עד שתיניקב לסמפון גדול.

יטיב רב אחא בר אבא קמיה דרב הונא, ויטיב וקאמר, אמר רבי מלוך אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי שמעון.

אמר ליה רב הונא לרב אחא: וכי בשמו של רבי מלוך הגר במקומם של הערביים, אמרת שהלכה כרבי שמעון? והרי הוא אמר שאין הלכה כרבי שמעון!

כי סליק רבי זירא: כשעלה רבי זירא מבבל לארץ ישראל, מצא את רב ביבי שיושב ואומר - אמר רבי מלוך אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי שמעון.

אמר ליה: אמר לו רבי זירא - בחיי מורי! שאני ורבי חייא בר אבא ורב אסי נקלענו למקומו של רבי מלוך, ואמרנו לו - האם אמרת שהלכה כרבי שמעון? ואמר לנו - אני אמרתי שאין הלכה כרבי שמעון!

ואת מה בידך? כלומר שאל רב ביבי את רבי זירא - האם אתה פוסק כרבי שמעון או לא?

אמר ליה: אמר לו רבי זירא - כך אמר רבי יצחק בר אמי אמר רבי יהושע בן לוי, הלכה כרבי שמעון!

פוסקת הגמ': ואין הלכה כרבי שמעון!

*

למדנו במשנה - ניקבה הקבה:

אמר רבי יצחק בר נחמני א"ר אושעיא: חלב בהמה אסור באכילה, אמנם הכהנים נהגו להתיר באכילה את החלב שעל גבי הקבה. וזאת כרבי ישמעאל שאמר משום אבותיו שהוא מותר באכילה. (דבריו יובאו בהמשך). (כלומר, למרות שיש בזה מחלוקת בין רבי ישמעאל לרבי עקיבא כדלהלן, נהגו הכהנים להתיר לאכול את החלב הזה, מהקיבה שהם מקבלים מהקרבנות, כחלק מ'הזרוע לחיים וקיבה' שהם מקבלים).

וסימניך 'ישמעאל כהנא מסייע כהני': סימן לדבר שרבי ישמעאל התיר את החלב, כי רבי ישמעאל הכהן מסייע לכהנים. כדלהלן.

מאי היא? היכן מצאנו שהוא סייע לכהנים? מהברייתא. נאמר "כה תברכו את בני ישראל". רבי ישמעאל אומר למדנו מהפסוק הזה ברכה לישראל מפי הכהנים, אבל לא למדנו שיש ברכה לכהנים עצמן. אמנם כשהפסוק אומר "ואני אברכם" אנו לומדים שהכהנים מברכין את ישראל, והקדוש ברוך הוא מברך את הכהנים.

רבי עקיבא אומר מהפסוק "כה תברכו את בני ישראל" למדנו ברכה לישראל מפי הכהנים, אבל לא למדנו ברכה לישראל מפי 'הגבורה' (= הקב"ה). אמנם כשהפסוק אומר "ואני אברכם" אנו לומדים שהכהנים מברכין את ישראל והקדוש ברוך הוא מסכים על ידם. עד כאן הברייתא.

שאלה: אלא רבי עקיבא ברכה לכהנים מנא ליה? תשובה: אמר רב נחמן בר יצחק מ"ואברכה מברכיך".

ומאי מסייע כהני? דמוקי לה לברכת כהנים במקום ברכה דישראל: מבארת הגמרא, מהיכן רואים בברייתא הזו שרבי ישמעאל מסייע לכהנים? בזה שהוא אומר שהברכה לכהנים נמצאת באותה ברכה לישראל. (כי עדיף להם להתברך עם שאר העם ולא ברכה בפני עצמה).

רבי ישמעאל שאמר משום אבותיו מאי היא? הגמרא מביאה את דברי רבי ישמעאל שהתיר את החלב שעל הקבה.

הברייתא הבאה מתייחסת לשלוש מקומות בבהמה שיש בהם חלב. כרס, דקין, וקיבה. והברייתא עוסקת בפסוק שיש בו שלוש לימודים על איסור אכילת חלב.

דתניא את כל החלב וכו': את סוג החלב הנאסר באכילה לומדים מהקרבנות, משום שכל חלב שקרב על גבי המזבח אסור באכילה, כנאמר באיסור חלב "כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה" ונכרתה הנפש האוכלת".

וכשהתורה מדברת על החלב הקרב על גבי המזבח, נאמר "וְהִקְרִיב מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָהּ, אֶת הַחֶלֶב הַמְּכֻסָּה אֶת הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב". דהיינו חלב הפרוס על הכרס, וחלב שדבוק לכרס. אמנם מיתור האות ו' במילה "ואת" לומדים לרבות חלב נוסף הקרב על המזבח (וממילא הוא גם אסור באכילה). לדעת

רבי ישמעאל חלב שעל גבי הדקין, אך לא חלב שעל גבי הקיבה, לדעת ר' עקיבא גם חלב שעל גבי הדקין וגם חלב שעל גבי הקבה.

מכאן למדנו שרבי ישמעאל מתיר חלב של גבי הקבה. וזה הסיוע שהוא מסייע לכהנים.

קושיא: ורמינהי: בכרייתא הבאה כתובות דעותיהם של רבי ישמעאל ורבי עקיבא בצורה הפוכה!

נאמר "את החלב אשר על הקרב" לדעת ר' ישמעאל לומדים מכאן שכמו שהחלב המכסה את הקרב הוא 'קרום ונקלף' - החלב מכוסה בקרום דק ואפשר לקלף את הקרום מעל החלב. כך גם כל חלב שיש בו את שני התנאים הללו (שיש עליו קרום נקלף), אסור באכילה. ולכן גם חלב שעל גבי הקבה אסור, וכל שכן חלב שעל גבי הדקין. לדעת ר"ע לומדים מכאן שכמו חלב המכסה את הקרב הוא 'תותב קרום ונקלף' - פרוש כשמלה, והוא מכוסה בקרום נקלף. כך גם כל חלב שהוא 'תותב קרום ונקלף' אסור באכילה. והיינו שחלב הדקין אסור באכילה כי יש בו את שלושת התנאים הללו, אבל חלב הקבה מותר באכילה כי הוא לא פרוש כשמלה אלא דבוק חתיכות חתיכות.

תירוץ: שלח רבין משמיה דר' יוחנן - כך היא הצעה של משנה ואיפוך קמייתא: בכרייתא השניה היא הנכונה, וצריך להפוך את הדעות בכרייתא הראשונה.

קושיא: מאי חזית דאפכת קמייתא איפוך בתרייתא? מדוע אתה הופך דוקא את הכרייתא הראשונה? תירוץ: שאני הכא כיון דקתני מה דווקא: בגלל שבכרייתא השניה כתוב "מה חלב וכו'" כלומר הכרייתא השנייה דורשת את הפסוק ומפרטת את התנאים בחלב לכל אחת מהדעות. מוכח שהיא הכרייתא המדוייקת.

קושיא: אי הכי כר' ישמעאל? כר' עקיבא היא! אם כן מדוע אמר רבי יצחק בר נחמני שהכהנים נהגו היתר באכילת חלב כרבי ישמעאל? היה עליו לומר כרבי עקיבא! תירוץ: אמר רב נחמן בר יצחק שאמר משום אבותיו, וליה לא סבירא ליה: הם נהגו היתר כמו מה שאמר רבי ישמעאל בשם אבותיו (שהם בעצם סברו כרבי עקיבא). אך רבי ישמעאל עצמו אינו סובר כאבותיו (וכמו שכתוב בכרייתא השניה).

*

אמר רב - חלב טהור וכו': לדעת רב חלב טהור סותם את הנקב ולא חלב טמא. כגון אם ניקבו הדקין, החלב הסמוך להם סותם את הנקב. אבל אם ניקבה הכרס, החלב המכסה את הקרב אינו סותם את הנקב. טעם הדבר, כי חלב טהור דבוק חזק ואילו חלב טמא רק פרוש מעל הנקב. לדעת רב ששת גם חלב טמא סותם את הנקב.

בעי רבי זירא: לדעת רב, מה הדין בחלב של חיה המכסה את הקרב? האם טעמו של רב בחלב טהור בגלל הטהרה שבו, ולפי זה חלב של חיה סותם את הנקב כי הוא טהור. (למרות שבחלב של בהמה הוא לא סותם כי הוא טמא). או שטעמו של רב משום שחלב טהור דבוק, ולפי זה החלב שעל הקרב גם בחיה הוא אינו מהודק, והוא לא סותם.

אמר אביי: מה הספק שלו? כי אמנם חלב של חיה מותר באכילה אבל הוא לא מהודק ולכן הוא לא סותם את הנקב.

ההוא נקב: מעשה בנקב שנסתם על ידי חלב טמא, ובאה השאלה לפני רבא. אמר רבא מדוע נחשוש לאסור? משתי סיבות עלינו להתיר. אחת, כי אמר רב ששת שגם חלב טמא סותם. ועוד, הרי התורה חסה על ממונם של ישראל. [כפי שאנו לומדים מבית שיש בו צרעת, שלפני שהכהן בא לבדוק את הבית אם הוא טמא או לא, הוא צריך לצוות את בעל הבית שיפנה את הכלי חרס שבבית, כדי שהם לא יטמאו בהכרזתו של הכהן שהבית טמא].

אמר ליה רב פפא לרבא: הרי רב חולק על רב ששת וסובר שחלב טמא אינו סותם, ועוד שאיסור חלב הוא איסור דאורייתא, ואם כן עליך ללכת אחרי רב המחמיר, כי ספק דאורייתא לחומרא. ואתה אומר שהתורה חסה על ממונן של ישראל?

מניומין כנדוקא: מעשה באדם בשם 'מניומין' מוכר כדים, שהשאיר כד של דבש מגולה בלי שמירה. הוא בא לשאול את רבא האם מותר לאכול את הדבש. אמר רבא מדוע נחשוש לאסור? אחד, כתוב במשנה 'שלשה משקים אסורים משום גילוי, היין והמים והחלב. ושאר כל המשקים מותרים'. ועוד, התורה חסה על ממונם של ישראל!

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא: הרי ר' שמעון חולק על הברייתא ההיא וסובר שיש איסור גילוי בדבש, והרי זו סכנת נפשות כי חוששים שמא שתה מהדבש נחש והטיל בו ארס, ואם כן עלינו להחמיר. ואתה אומר שהתורה חסה על ממונם של ישראל?

רבי שמעון מאי היא? היכן כתוב שרבי שמעון חולק?

דתניא חמשה אין בהם משום גילוי, ציר וחומץ שמן ודבש ומורייס. ר' שמעון אומר אף הן יש בהן משום גילוי! ואמר ר' שמעון אני ראיתי נחש ששתה ציר בצידן. אמרו לו שטיא הוה: היה זה נחש שוטה, ואין מביאים ראיה מן השוטים. עד כאן הברייתא.

אמר ליה אודי לי מיהת בציר: אמר רבא לרב נחמן בר יצחק - תודה לי לפחות בציר שאין בו איסור גילוי. משום שרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ורבנן, כאשר היה להם משקה מגולה, הם היו שופכים אותו לתוך ציר כדי שיבטל את הארס. ואם ציר מבטל ארס שבמשקה אחר, בודאי שהוא מבטל את הארס שניתן בתוכו. ומכיון שבציר אין הלכה כרבי שמעון, אם כן גם בדבש אין הלכה כמותו. ולכן בדבש אין איסור גילוי.

אמר ליה אודי לי מיהא בדבש: אמר רב נחמן בר יצחק לרבא - תודה לי לפחות בדבש שכן יש בו איסור גילוי. משום שרבי שמעון בן אלעזר הולך בזה כר"ש, דתניא 'וכן היה ר"ש בן אלעזר אוסר בדבש'.